

кризи і відновлення або досягнення ним прибутковості й конкурентоспроможності.

Процес фінансового оздоровлення підприємства передбачає послідовне здійснення заходів, що потребують певних коштів, котрі надходять, як правило, із зовнішніх джерел. Як і кожний проект, що потребує залучення зовнішніх джерел фінансування, проект фінансового оздоровлення потребує складання відповідного бізнес-плану, тобто документа, який визначає цілі й розкриває процес проведення санації підприємства-боржника.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 року № 2343-ХІІ: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?reg=2343-12>;
2. Бланк І.А. Основи фінансового менеджменту [Текст] : / І.А. Бланк. - 3-х. – Т. 2. – К.: Ника – Центр, 2004. – 512 с.
3. Данько М.І. Забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств в умовах міжнародних транспортних коридорів [Текст]: монографія. / М.І. Данько, В.Л. Дикань, Н.В.

Якименко - Харків: УкрДАЗТ, 2008. - 170с.

4. Кірпа Г.П. Інтеграція залізничного транспорту України у європейську транспортну систему [Текст]: монографія. / Г.П. Кірпа–2-е видання. «ДІТ» - 2004. – 248с.

5. Концепція розвитку транспортно-дорожнього комплексу України на середньостроковий період та до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mtu.gov.ua.

6. Терещенко О.О. Антикризисне фінансове управління на підприємстві [Текст] : монографія / О. О. Терещенко; Міністерство освіти і науки України, Київський Національний економічний університет. - К. : КНЕУ, 2004. - 268 с.

7. Бланк И. А. Стратегия и тактика управления финансами [Текст] : / И.А. Бланк. — К.: МП “ИТЕМ”, 1996. – 345с.

8. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навч. посібник/ О. О. Терещенко– К.: КНЕУ, 2000. – 356с.

9. Zdrowomyslow N. Sanierung in Kriesenzeiten / N.Zdrowomyslow, C.Spies, M. Gellink // Der Betriebswirtschaft.– 1994. – № 2. – S. 25.

10. Титов М.І. Банкрутство: матеріально – правові та процесуальні аспекти [Текст]: / М.І. Титов. - Х. – Консул. - 1997. – 236с.

Анотація. В статье рассмотрены основные теоретические аспекты вопросов финансового оздоровления предприятий транспортной отрасли.

Ключевые слова: финансовое оздоровление, предприятие, банкротство, кризис, санация.

Summary. The article describes the main theoretical aspects of restructuring the transport industry.

Keywords: financial restructuring, the company, bankruptcy, crisis, brushing .

Рецензент д.е.н., професор УкрДАЗТ Кірдіна О.Г.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Якименко Н.В.

УДК 330.142: 656.2

КЛАСИФІКАЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Олійник О.М., здобувач (УкрДАЗТ)

В статті досліджені підходи до визначення структури та класифікації інтелектуального капіталу. Запропонована власна класифікація інтелектуального капіталу підприємств залізничного транспорту.

Ключові слова: структура, класифікація інтелектуального капіталу, підприємства залізничного транспорту.

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. В сучасних умовах в забезпеченні конкурентних переваг підприємств, зокрема підприємств залізничного транспорту, відіграє все більшу роль саме використання інтелектуальних ресурсів. Знання,

інтелектуальні здібності працівників, інформаційні ресурси, інноваційні технології стають головним чинником прогресу та розвитку підприємств. Для проведення оцінки інтелектуального капіталу підприємств залізничного транспорту, розробки методів ефективного управління ним, потрібно

спочатку виділити його складові елементи та класифікувати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Серед науковців, праці яких присвячені фундаментальним аспектам структури та класифікації інтелектуального капіталу, можна виділити таких зарубіжних і вітчизняних вчених, як Л. Едвінсон, М. Мілоун, К.-Е. Свейбі, Е. Брукінг, Т. Стюарт, Ю. Даум, Х. Сент-Онж, М. Армстронг, Р. Каплан, Д. Нортон, Д. Клайла, Д. Скірме, Н. Бонтіс, Дж. Росс, О. Бутнік-Сіверський, А. Козирев, Б. Леонт'єв, О. Кендюхов, О. Бервено, В. Баранчєєв, О. Колот, Ж. Шульга, Л. Курило, Н. Кравчук, А. Чухно, Г. Ступнікер, Ю. Гава, Н. Гавкалова, Н. Маркова, О. Кошулько, Є. Маказан, П. Цибульов, Ю. Дяченко, Ю. Антоненко, Є. Нанівська [1-16] та ін.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість досліджень, немає однозначної думки щодо складових інтелектуального капіталу та, особливо, його класифікації.

Постановка завдання. Метою даної статті є узагальнення існуючих підходів до трактування

структури, класифікації інтелектуального капіталу та розробка власної класифікації інтелектуального капіталу підприємств залізничного транспорту (ПЗТ).

Виклад основного матеріалу дослідження.

Багато вчених ототожнюють такі поняття, як «структура інтелектуального капіталу» та «класифікація інтелектуального капіталу». Проте це різні речі. Структура – це: 1) внутрішня будова чогось, певний взаємозв'язок складових цілого; 2) склад, побудова економічного об'єкта. Класифікація – це розподіл об'єктів, понять, назв за класами, групами, розрядами, за якого в одну групу потрапляють об'єкти, що мають певні загальні ознаки [17].

Вперше інтелектуальний капітал структурував К.-Е. Свейбі, виділивши три основних компоненти: індивідуальну компетентність, внутрішню та зовнішню структури фірми [16]. Згодом інші вчені або додають нові складові, або, навпаки, вилучають деякі компоненти із запропонованої структури. Підходи до формування структури інтелектуального капіталу представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Структура інтелектуального капіталу Складено на основі джерел [1-16].

Автор	Складові інтелектуального капіталу
1	2
К.-Е. Свейбі	1) індивідуальна компетентність (освіта, досвід, вміння, ціннісні установки та соціальні навички персоналу); 2) внутрішня структура (патенти, комп'ютерні програми та ін.); 3) зовнішня структура (зв'язки із замовниками, постачальниками, торговельні марки, ділова репутація або «імідж»).
Ю. Даум	1) людський капітал; 2) структурний капітал (ноу-хау; організаційні структури, процеси, інформаційні системи; системи та процеси управління); 3) партнерський капітал; 4) клієнтський капітал.
Т. Стюарт, Н. Бонтіс, Н. Кравчук, Ж. Шульга	1) людський капітал; 2) структурний капітал; 3) споживчий капітал.
Л. Едвінсон, М. Мелоун, Дж. Росс	1) людський капітал; 2) структурний капітал (капітал клієнта та організаційний капітал).
Х. Сент-Онж, Б. Леонт'єв, Д. Скірме	1) людський капітал; 2) структурний капітал; 3) клієнтський капітал.
М. Армстронг	1) людський капітал; 2) соціальний капітал (запаси і переміщення знань, які виникають завдяки мережі взаємодій всередині і зовні компанії); 3) організаційний капітал (бази даних, інструкції тощо).
Е. Брукінг, Р. Каплан, Д. Нортон	1) ринкові активи (марочні назви, прихильність покупців, канали розподілу, повторні угоди); 2) інтелектуальна власність як актив; 3) людські (гуманітарні) активи; 4) інфраструктурні активи (технології, процеси, методи, корпоративна культура, бази даних).
В. Баранчєєв (піраміда)	1) людські ресурси; 2) активи, що містяться в корпоративній та інноваційній культурі (цінності і традиції); 3) організаційно-управлінські активи; 4) продуктово-технологічні активи (інноваційний портфель продукції, патенти, авторські права ноу-хау); 5) стратегічні активи (ліцензії, природна монополія); 6) репутаційні активи.
О. Кендюхов	1) персоніфікований капітал; 2) техніко-технологічний капітал (винаходи, моделі, патенти, ноу-хау); 3) інфраструктурний капітал (інформаційні технології, бази даних, організаційна структура, корпоративна культура); 4) клієнтський капітал (відносини з покупцями, контракти, портфель замовлень); 5) марочний капітал (торгові марки, знаки, імідж).

1	2
А. Колот	1) людський капітал; 2) капітал установи (ліцензії, патенти, торгові марки, культура, бази тощо); 3) капітал взаємодії з установами ринку (відносини з клієнтами, партнерами).
О. Панкрухін, І. Іванюк, Л. Курило	1) людський капітал; 2) організаційний капітал; 3) клієнтський капітал.
А. Чухно, Г. Ступнікер	1) людський капітал; 2) технологічний капітал; 3) ринковий капітал.
О. Кошулько	1) людський капітал; 2) споживчий (капітал відносин); 3) інтелектуальна (промислова) власність; 4) структурний капітал.
П. Цибульов	1) людський капітал; 2) права на об'єкти інтелектуальної власності; 3) структурний капітал.
С. Грицуленко	1) людський капітал; 2) управлінський капітал; 3) клієнтський капітал; 4) інформаційно-комунікаційний капітал; 5) інтелектуальна власність.
Н. Гавкалова, Н. Маркова	1) клієнтський капітал; 2) споживчий капітал; 3) технологічний капітал; 4) персональний капітал.
О. Андрейчиков	1) людський капітал (професійний та особистісний); 2) корпоративний капітал (організаційний та нематеріальні активи); 3) комунікативний капітал (внутрішній та зовнішній).
Стандарт IFA (Міжнародна федерація бухгалтерів)	1) людський капітал (Human capital); 2) капітал відносин (Customer or Relational capital); 3) структурний капітал (Structural capital).

Як бачимо, структура інтелектуального включає три основних елементи: 1) людський капітал (індивідуальна компетентність; персоніфікований капітал); 2) структурний капітал (організаційний капітал; внутрішня структура; капітал установи; інтелектуальна власність і інфраструктурні активи; техніко-технологічний і інфраструктурний капітал); 3) споживчий капітал (зовнішня структура; клієнтський капітал; соціальний капітал; клієнтський і партнерський капітал; ринковий капітал; клієнтський і марочний капітал; капітал взаємодії з інститутами ринку).

Питанням розробки саме класифікації інтелектуального капіталу присвячено дуже мало праць. О. Бутнік-Сіверський класифікує інтелектуальний капітал наступним чином: 1) за формою власності: приватний, колективний, державний; 2) за корпоративними транзакціями: акціонерний, пайовий; 3) за резидентністю: національний, іноземний; 4) за формою залучення: у формі права на об'єкти промислової власності; у формі авторського та суміжного з ним права; в інших формах; 5) за терміном знаходження у розпорядженні: власний, строковий; 6) за формуванням: створений самим суб'єктом, придбаний у інших; 7) за можливістю визначення розміру вартості інтелектуального капіталу: оцінка вартості визначається прямим методом, оцінка вартості визначається експертним методом [3].

Мішустіна Т.М. до цієї класифікації додає ще одну ознаку – джерело потоку благ інтелектуального капіталу, виділяючи за нею такі види: 1) соціальний капітал – система зв'язків індивіда, які впливають на отримання потоку благ; 2) зовнішній капітал – сукупність об'єктів, що породжують інтелектуальний капітал без участі власника; 3) внутрішній капітал –

це якості індивіда, які впливають на потік благ, що отримуються [11].

Антоненко Ю.А. пропонує наступну класифікацію інтелектуального капіталу: 1) за сферою використання: матеріальний сектор економіки; нематеріальний сектор економіки; 2) за характером використання: той, що використовується; розвивається; не використовується; 3) за формою власності: приватний; колективний; державний; змішаний; 4) за сферою обороту: виробнича; торгівельна; сервісна; 5) за використанням в господарській діяльності: інноваційний ресурс; виробничий ресурс; 6) за періодом використання: довгостроковий; середньостроковий; короткостроковий; 7) за роллю у виробничо-господарському процесі: основний, допоміжний; 8) за умовами формування: створений самостійно; залучений ззовні; змішаний; 9) за можливістю відчуження: той, що відчужується; не відчужується; 10) за ступенем ризику використання: з відсутністю ризику; з низьким ризиком; з середнім ризиком; з високим ризиком [2].

Нанівська Є.В., погоджуючись загалом з даною класифікацією, виключає такі ознаки класифікації інтелектуального капіталу, як «за сферою обороту» та «за використанням в господарській діяльності», та доповнює ознакою «за видом інтелектуального капіталу (за структурою)», виділяючи за даною ознакою людський, організаційний та споживчий (інтерфейсний) капітали [12].

Найбільш повну класифікацію типів інтелектуального капіталу надав О. Кендюхов, розподіливши їх за такими ознаками: 1) за сферою використання: той, що використовується у матеріальному секторі економіки; використовується

у нематеріальному секторі економіки; 2) за використанням у виробничо-комерційній діяльності: той, що знаходиться у використанні; знаходиться у розвитку; знаходиться на консервації; 3) за формою власності: приватний; колективний; державний; змішаний; 4) за особливостями функціонування у кругообігу капіталу: інтелектуальний капітал у виробничій формі; у товарній формі; 5) за напрямками використання в господарській діяльності: той, що використовується як інноваційний ресурс; як виробничий ресурс; 6) за тривалістю періоду використання інтелектуального капіталу: той, що використовується у довгостроковому періоді; у середньостроковому періоді; у короткостроковому періоді; 7) за роллю у виробничо-господарському процесі: основний інтелектуальний капітал; той, що

забезпечує використання основного інтелектуального капіталу та матеріально-речовинних ресурсів; 8) за умовами формування: створений самостійно; залучений ззовні; спільний; 9) за можливістю відчуження: відчужений; невідчужений; 10) за рівнем ризику використання інтелектуального капіталу: безризиковий та низькоризиковий; середньоризиковий; високоризиковий; 11) за функціональним змістом: персоніфікований капітал; техніко-технологічний капітал; марочний капітал; клієнтський капітал; інфраструктурний капітал [5].

Дослідивши існуючі підходи до визначення класифікаційних ознак і типів інтелектуального капіталу, пропонуємо класифікувати інтелектуальний капітал ПЗТ за ознаками, поданими в табл. 2.

Таблиця 2

Класифікація інтелектуального капіталу підприємств залізничного транспорту

Ознака 1	Тип інтелектуального капіталу 2
Тип носія	ресурсний; процесний; продуктовий
Ступінь визначеності параметрів	об'єктивний; суб'єктивний
Механізм залучення	придбаний; створений; виявлений; тимчасово залучений
Тип ефекту	одиничний; синергетичний; мультиплікативний
Ступінь відповідності потребам підприємства	частковий; достатній; ідентичний
Вплив на конкурентоспроможність підприємств	той, що забезпечує формування конкурентних переваг; є конкурентною перевагою.

Зазначені типи інтелектуального капіталу розкривають його сутність і виконують властиві їм певні функції.

Висновки даного дослідження і перспективи подальших робіт у цьому напрямку. Використання інтелектуального капіталу для підприємств залізничного транспорту стає головним чинником їх розвитку і удосконалення наданих послуг в транспортній галузі. Тому велике значення на підприємствах має удосконалення механізму управління ним. Класифікація видів інтелектуального капіталу створює умови для оцінки та розробки системи управління інтелектуальним капіталом підприємств.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрейчіков О.О. Онтологічна модель інтелектуального капіталу / О.О. Андрейчіков // Восточно - Европейский журнал передовых

технологий. – 2011. – № 5/2 (53). – С. 8–11.

2. Антоненко Ю.А. Совершенствование организационно-экономического механизма управления интеллектуальным капиталом предприятия: автореф. дис. ... канд. экон. наук.: 08.00.05 / Ю.А. Антоненко; Моск. гос. гуманитар. ун-т им. М.А. Шолохова. – М., 2010. – 22 с.

3. Бутнік-Сіверський О.Б. Інтелектуальний капітал: теоретичний аспект / О.Б. Бутнік-Сіверський // Інтелектуальний капітал. – 2002. – № 1. – С. 16-27.

4. Дяченко Ю.В. Понятие и структура интеллектуального капитала: эволюция и противоречивость трактовок / Ю.В. Дяченко // Институциональные проблемы экономики. Экономика и право. – 2011. – № 3. – С. 127-131.

5. Кендюхов О.В. Эффективное управление интеллектуальным капиталом: Монография / О.В. Кендюхов; НАН України. Інститут економіки промисловості; ДонУЕП. – Донецьк: ДонУЕП, 2008. – 359 с.

6. Кошулько О.П. Проблеми управління й класифікації складових інтелектуального капіталу компаній / О.П. Кошулько, Є.В. Маказан // Вісник Хмельницького національного університету. Серія: «Економічні науки». – 2009. – № 6, Т. 2. – С. 79-83.
7. Кравчук Н.О. Теоретичні засади функціонування інтелектуального капіталу підприємства / Н.О. Кравчук // Інноваційна економіка. – 2012. – № 8 (34). – С. 114-117.
8. Курило Л.І. Класифікація та структура інтелектуального капіталу / Л.І. Курило // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: «Фінанси і кредит». – 2010. – №1. – С. 71–77.
9. Ліманські А. Проблеми управління інтелектуальним капіталом підприємства / А. Ліманські // Вісник Хмельницького національного університету. Серія: «Економічні науки». – 2009. – № 5, Т. 3. – С. 256-261.
10. Мазарчук А.Ю. Аналіз структури інтелектуального капіталу підприємства / А.Ю. Мазарчук, І.І. Ткач // Вісник Хмельницького національного університету. Серія: «Економічні науки». – 2010. – № 6, Т. 4. – С. 336-339.
11. Мішустіна Т.С. Інтелектуальний капітал як фактор конкурентоспроможності машинобудівних підприємств / Т.С. Мішустіна // Європейський вектор економічного розвитку. – 2010. – № 2 (9). – С. 113-123.
12. Нанівська Є.В. Інтелектуальний капітал: сутність та значення у сучасних умовах / Є.В. Нанівська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – № 21.15. – С. 256–262.
13. Ступнікер Г.Л. Інтелектуальний капітал як основа розвитку вітчизняних промислових підприємств / Г.Л. Ступнікер // Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. – 2008. – № 12. – С. 40-43.
14. Турило А.М. Теоретико-методичні підходи до визначення складових інтелектуального капіталу підприємства та їх змісту / А.М. Турило, О.В. Корнух // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 3 (117). – С. 168-178.
15. Шульга Ж.О. Інтелектуальний капітал як об'єктивна економічна категорія / Ж.О. Шульга // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2010. – № 2(10). – С. 106–111.
16. Ярема І.І. Інтелектуальний капітал підприємства: структурний підхід / І.І. Ярема, А.О. Босак // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. — 2009. — № 657. – С. 138-143.
17. enbv.narod.ru/text/Econom/encyclo/str/E-376.html

Анотація. В статті досліджено підходи до визначення структури й класифікації інтелектуального капіталу. Предложена собственная классификация интеллектуального капитала предприятий железнодорожного транспорта.

Ключевые слова: структура, классификация интеллектуального капитала, предприятия железнодорожного транспорта.

Summary. The article examined approaches to determining the structure and classification of intellectual capital. Own classification of intellectual capital of enterprises of railway transport is offered.

Keywords: structure, classification of intellectual capital, enterprises of railway transport.

*Рецензент д.е.н., професор УкрДАЗТ Кірдіна О.Г.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Токмакова І.В.*

УДК 656.078.13

МЕХАНІЗМ КАПІТАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ

Плугіна Ю.А., к.е.н., асистент (УкрДАЗТ)

В статті розглянуто сутність, еволюційні етапи, підходи до трактування поняття «капіталізація», виділено поняття «капіталізація інтелектуального капіталу підприємств» та розкрито механізм капіталізації інтелектуального капіталу підприємств.

Ключові слова: капіталізація, інтелектуальний капітал, механізм капіталізації.

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими та практичними завданнями. Підвищення рівня капіталізації компаній забезпечує зростання як обсягів доходів самих підприємств, так і валового внутрішнього продукту країни. Закордонні рейтинги успішності підприємств складаються саме за допомогою показника капіталізації, який дає змогу оцінити та порівняти їх ринкову вартість, прибутковість, ефективність інвестиційної та інноваційної діяльності, а також оцінити різницю між